

OLYMPISMUS

Vývoj olympijského hnutí v Česku

Češi se od samého počátku novodobé olympijské historie podíleli na utváření, rozvíjení a šíření olympismu. Stáli u kolébky Mezinárodního olympijského výboru a po více než sto let patřili - v dobách existence Československa spolu se Slováky - k stabilním článkům olympijského hnutí. Jen se třemi výjimkami startovali čeští sportovci na všech dosavadních olympijských hrách, často velice úspěšně, mnozí sportovci – vítězové a medailisté her - se stali v národním i mezinárodním měřítku sportovními legendami.

Počátky olympismu v našich zemích se datují do posledních let 19. století. Jsou spojeny především s českým gymnaziálním profesorem Jiřím Guthem, který byl už na zakladatelském kongresu v Paříži v červnu 1894 jmenován jedním z prvních dvanácti členů Mezinárodního olympijského výboru, který měl do budoucna řídit olympijské hnutí. Podle přijatých pravidel měl Guth zastupovat MOV v zemi svého původu. Do jeho činnosti se plně zapojil až v průběhu I. olympijských her v roce 1896, protože se během prvního zasedání prosadil “mezi-národní” a nikoliv “mezi-státní” princip organizace olympijského hnutí. Hned po svém návratu začal Guth organizovat “český” a ne “předlitavský” olympijský výbor (uherským členem MOV byl Ferenc Kemény).

První pokus v roce 1896 se nezdařil, a tak Český olympijský výbor vznikl 18. května 1899. Návrh vzešel z České amatérské atletické unie (ustavena 1897 jako ústředí českého sportu) v souvislosti s nadcházejícími II. olympijskými hrami 1900. Na uvedený den byla Jiřím Guthem svolána všesportovní schůze, na níž byl založen Český výbor pro hry olympické v Paříži 1900 jako zvláštní orgán, který měl zajistit účast českých sportovců na hrách a i jinak reprezentovat český sport. Ve výboru bylo každé sportovní odvětví - atletika lehká i těžká, bruslení, cyklistika, fotbal, jachtink, lyžování, plavání, střelectví, šerm, tenis, turistika a veslování - zastoupeno dvěma delegáty. V čele stanuli Jiří Guth, Václav Rudl a Josef Rössler-Ořovský. V březnu 1900 se Český olympijský výbor jako první národní olympijský výbor na světě proměnil z dočasného ve stálý orgán.

S ohledem na státoprávní uspořádání - české země byly součástí Rakouska-Uherska – a snahu vídeňské vlády zakázat ho, neměl ČOV úředně schválené stanoviny - teprve v listopadu 1913 přijal interní jednací řád. Českému olympijskému výboru se přesto, počínaje II. olympijskými hrami 1900 v Paříži, dařilo prosadit samostatnou účast českých sportovců na olympijských hrách, což mělo velký mezinárodně politický význam. Možnost účastnit se olympijských her a pravidelné mezinárodní styky rovněž příznivě ovlivnily další rozvoj českého sportu. Teprve na V. olympijském kongresu v červnu 1914 v Paříži se podařilo vídeňské vládě ve spolupráci se spojeneckým Německem vyloučit Čechy jako samostatný subjekt z mezinárodního olympijského hnutí, nadále směli čeští sportovci startovat pouze pod vlajkou

OLYMPISMUS

habsburské monarchie. Vzápětí však vypukla první světová válka a na podzim 1916 byla činnost ČOV úředně zastavena.

V novém státě znovu zahájil výbor své působení už 31. října 1918, oficiálně byl však obnoven jako Československý a státem uznaný až dne 13. června 1919. Byl ustaven jako představitel všech sportovců Československé republiky. Personálně navazoval na ČOV z doby Rakouska-Uherska, byl jen doplněn jednotlivci ze Slovenska, kteří však v rámci teorie o jednotném československém národě nebyli chápáni jako zástupci jiného národa. Ostatní národnosti v Československu se zprvu o olympijské hnutí příliš nezajímaly, teprve v polovině dvacátých let, v souvislosti s úspěchem lyžařů německé národnosti na I. zimních olympijských hrách 1924 v Chamonix a s návratem sportovců Německa a Rakouska na olympijské hry, byli do ČSOV přijati zástupci Svazu německých lyžařských spolků. Přestože v letech 1920-28 obdržel ČSOV určitou státní podporu, bylo jeho hlavní starostí hledání finančních zdrojů. Hodně pomohla i veřejnost.

ČSOV se - zejména díky osobě Jiřího Gutha, od roku 1920 Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského - těšil velkému uznání ze strany MOV, což se projevilo jednak jeho pověřením funkcí generálního sekretáře MOV a později člena exekutivy, jednak pověřením zorganizovat VIII. mezinárodní olympijský kongres. Konal se v Praze v květnu 1925 a přijal řadu zásadních rozhodnutí pro budoucnost olympijského hnutí a olympijských her, z nichž nejvýznamnější bylo odstoupení Pierre de Coubertina z funkce předsedy MOV a schválení zimních olympijských her. Kongres zvýšil zájem vedoucích funkcionářů československých sportovních svazů o účast na řízení ČSOV. V následujícím desetiletí se dokonce několikrát rozpoutal boj o kompetence při přípravě a zajišťování účasti na olympijských hrách či o podobu stanov a o organizaci sportu vůbec. Snaha Gutha a Rösslera učinit z ČSOV ústředí všeho československého sportu narazila jednak na přísně politické rozčlenění tělovýchovných spolků, jednak na rostoucí ambice sportovních svazů. Když koncem 20. let nastoupili do čela sportovních svazů mladí činovníci, brzy ovládli i ČSOV. V březnu 1929 podal Jiří Stanislav Guth-Jarkovský demisi na funkci předsedy ČSOV, kterou byl nadále pověřen Josef Gruss.

Roku 1933 přijal ČSOV nové stanovy, které přesněji vymezily jeho podobu i kompetence. Postupně zakládal různé technické komise s odborným vedením. Vlastní sportovní příprava byla sice plně v péči svazů, avšak ve spolupráci s vrcholným sportovním orgánem - Československým všesportovním výborem založeným v roce 1928 - vytvořil ČSOV instituci tzv. olympijských dohlížitelů, kteří přípravu sportovců kontrolovali a na základě jejich posudků pak ČSOV rozhodoval o zařazení sportovce nebo kolektivu do olympijské výpravy.

Od počátku tohoto desetiletí se vedení ČSOV muselo vyrovnávat s řadou nevídaných potíží, řada z nich byla finančního rázu v souvislosti s hospodářskou krizí. Většinu jich však přineslo rozhodnutí MOV přidělit olympijské hry v roce 1936 Německu. Přestože se po celém světě – a rovněž v Československu - vytvářely v průběhu roku

OLYMPISMUS

1935 výbory na obranu olympijské myšlenky, které vyzývaly k přeložení her nebo alespoň k jejich bojkotu, ČSOV respektoval rozhodnutí MOV a dokonce na území Československa uspořádal štafetový běh s olympijským ohněm. Nesnáze připravili ČSOV též funkcionáři německých sportovních svazů v Československu, kteří podle vzoru českých sportovců v době Rakouska-Uherska požadovali „oddělený“ start na olympijských hrách. Jejich úsilí vzrostlo po úspěchu Henleinovy Sudetendeutsche Partei v parlamentních volbách v květnu 1935. V tomto případě se však ČSOV vyplatila jeho věrnost Mezinárodnímu olympijskému výboru a ve spolupráci s ním se podařilo návrh českých Němců odrazit.

Po rozbití Československa v březnu 1939 se z ČSOV vydělili Slováci, kteří dne 18. června 1939 ustavili samostatný Národní olympijský výbor Slovenska. Češi v oficiálním bulletinu MOV z října 1939 figurovali jako Národní olympijský výbor Čech a Moravy. V Protektorátu Čechy a Morava jeho funkcionáři rozhodli pod tlakem rostoucí nacistické perzekuce v dubnu 1943 o „dobrovolném“ rozpuštění výboru a o předání veškerého jmění Českému všesportovnímu výboru.

Po druhé světové válce obnovil Československý olympijský výbor svou činnost už dne 15. května 1945. Do jeho vedení se vrátili Josef Gruss, který byl v září 1946 přijat do Mezinárodního olympijského výboru (členem do roku 1965) jako druhý zástupce Československa, a František Widimský. I tentokrát čekalo ČSOV řešení několika problémů, které se týkaly jeho působení jak uvnitř Československa, tak na mezinárodním poli. Tím nejdůležitějším byl postoj k sjednocovacím tendencím v československé tělovýchově. ČSOV je sice podporoval, ale sám o svém zapojení do jednotné organizace neuvažoval. Konkrétních jednání v tomto směru se nezúčastňoval s tím, že to je záležitost hlavně těch organizací, které sportovní a tělovýchovnou činnost přímo vykonávají a s poukazem na mezinárodní řády pro sebe požadoval samostatné postavení. To se mu podařilo zachovat víceméně až do prosince 1951. Jiným problémem bylo zastoupení Slováků. Přestože se ČSOV v květnu 1945 obnovil jako celostátní, teprve v létě 1947 po zrušení Slovenského olympijského výboru se fakticky stal jediným představitelem olympismu u nás.

V únoru 1948 se však dostali k moci komunisté a prosadili sjednocení československé tělesné výchovy a sportu. Novým režimem bylo přijato rozhodnutí, aby všechny tělovýchovné, sportovní a turistické svazy, spolky a kluby přešly se svou členskou základnou a s majetkem do jednotné tělovýchovné organizace s názvem Československá obec sokolská. Veřejně bylo sjednocení vyhlášeno dne 31. března 1948 a v červenci 1949 potvrzeno přijetím zákona O státní péči o tělesnou výchovu a sport, podle něhož veškeré řízení, všechny pravomoci i veškeré rozhodování v této oblasti spadaly do rukou Státního úřadu pro tělesnou výchovu a sport. Rozhodnutí se týkalo i ČSOV, jeho postavení se však prakticky řešilo až později. V listopadu 1950 předložili funkcionáři ČSOV návrh, aby Československý olympijský výbor nadále působil jako zvláštní komise jednotné tělovýchovné organizace, aby si však s ohledem na olympijské řády zachoval samostatné vedení. Osobnost dosavadního předsedy ČSOV Josefa Grusse byla ovšem pro vedení komunistické strany

OLYMPISMUS

nepřijatelná. Proto v prosinci 1951, kdy byl ČSOV začleněn do Československé obce sokolské jako „pracovní kolektiv bez právní subjektivity“, byl do jeho čela postaven Vilém Mucha, dlouholetý tajemník Federace proletářské tělovýchovy.

V roce 1952 se konaly XV. olympijské hry v Helsinkách a přinesly obrovský úspěch nejen československým sportovcům, ale především sportovcům Sovětského svazu, kteří při svém prvním startu dosáhli nebývalého počtu vítězství. Obě skutečnosti obrátily pozornost vedení komunistické strany k olympijským hrám jako vhodnému nástroji propagace nového zřízení. Zákonem z 12. prosince 1952 byl při vládě ustaven Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport. ČSOV uvedené změny příliš vážně nepostihly, protože vedle běžné úřední agendy vlastně nefungoval. V únoru 1955 byl zvolen jeho předsedou Václav Pleskot, předseda Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport. Od tohoto data začala být na dlouhé období uplatňována zásada současné funkce předsedy jednotné tělovýchovné organizace a olympijského výboru.

V prosinci 1956 bylo zrušeno direktivní řízení a státním výbor byl nahrazen Československým svazem tělesné výchovy a sportu, jehož ustavující sjezd se konal počátkem března 1957. Nová jednotná organizace řídila sport prostřednictvím sportovních svazů a svazu základní a rekreační tělesné výchovy, znovu měl být respektován princip dobrovolnosti. Znovu byl přebudován i Československý olympijský výbor, který měl nadále zařizovat vše, co souviselo s olympijskými hrami a olympismem. Do jeho čela byl zvolen předseda ČSTV František Vodsoň, generálním tajemníkem se stal František Kroutil, od roku 1965 člen MOV pro Československo. Mnozí funkcionáři se snažili postavení ČSOV v rámci jednotné organizace zlepšit, a tak vznikaly při ČSOV různé komise, které však orientovaly svoji činnost hlavně na odborně technickou stránku přípravy sportovců.

Snaha o demokratizaci veřejného života v období tzv. Pražského jara 1968 se promítla i do sportu. Nové vedení ČSTV a ČSOV - v prosinci 1967 byl předsedou ČSOV zvolen Emanuel Bosák - navrhlo podat kandidaturu na uspořádání XXII. olympijských her 1980 v Praze. Návrh kandidatury měl v naší veřejnosti značný ohlas. Vznikl přípravný výbor a byla zahájena příprava podkladů. Spontánně se zrodil olympijský fond (později v dobách normalizace se rozplynul v prostředcích ČSTV), nebývale vzrostl zájem o olympijské hnutí.

Okupace Československa pěti armádami Varšavské smlouvy v srpnu 1968 však zmařila všechny politické i sportovní naděje. Generální sekretář ČSOV František Kroutil sice apeloval telegramem na MOV, aby zabránil účasti agresorů na olympijských hrách v Mexiku, ale nezájem velmocí něco řešit vedl i MOV k opatrnému postupu. Nakonec se po chvíli váhání rozhodlo pro účast na hrách XIX. olympiády v Mexiku i vedení ČSOV.

Na jaře 1969 se ve složení ČSOV rovněž projevil zákon o federalizaci Československa. Dosavadní „nepřisaná tradice“, že jedno z míst v čele výboru je

OLYMPISMUS

vyhrazeno pro zástupce slovenského národa, se stala „psanou“ a zůstala zachována až do rozdělení Československa na konci roku 1992.

V červenci 1970 se stal předsedou ČSOV a ČSTV s úkolem nastolit i v této oblasti normalizační řád Richard Nejezchleb. V březnu 1972 však byl nahrazen Antonínem Himlem. Teprve s ním vstoupila do olympijské hnutí a ČSOV opravdová „normalizace“. Československo stáhlo kandidaturu Prahy na olympijské hry v roce 1980 ve prospěch Moskvy i kandidaturu Vysokých Tater na zimní olympijské hry v roce 1984. S jeho nástupem byl také roku 1973 schválen systém vrcholového sportu a s ním i přijato rozhodnutí o „využívání moderních poznatků vědy a aplikaci moderních tréninkových metod“. V tomto rámci začalo být časem uplatňováno i řízené podávání dopingových látek sportovcům, přestože formálně byl doping odsuzován a zakázán.

V roce 1974 byl přijat nový statut ČSOV, který však postavení výboru příliš nezlepšil. O všem rozhodoval prakticky jen sekretariát předsedy ÚV ČSTV. Přesto však došlo k určitému posunu. Zvýšil se zájem o práci v mezinárodním olympijském hnutí, otevřel se prostor pro šíření olympijských idejí a pro vznik komisí a složek olympijského výboru – roku 1975 vznikl Klub československých olympioniků, v roce 1978 byl do ČSOV zařazen Československý klub fair play a v dubnu 1987 zahájila činnost Československá olympijská akademie.

V červnu 1977 uspořádal ČSOV v Praze 79. zasedání Mezinárodního olympijského výboru, v souvislosti s tím byl Antonín Himl na čtyři roky zvolen místopředsedou Asociace národních olympijských výborů a postaven do čela komise MOV Sport pro všechny. V roce 1980 byl donucen podat demisi na své členství v MOV František Kroutil, na jeho místo nastoupil následujícího roku 1981 Vladimír Černušák. Ovšem ani tyto počty ze strany MOV nezabránilly, aby vedoucí funkcionáři ČSOV po vzoru SSSR a dalších států „sovětského bloku“ nevyhlásili bojkot XXIII. olympijským hrám 1984 v Los Angeles. V lednu 1988 však Himl nečekaně zemřel a ve vedoucích tělovýchovných funkcích ho vystřídal Jindřich Poledník. V duchu tehdy panující „perestrojky“ se postavil proti jakémukoliv používání dopingu ve sportu a podpořil organizační osamostatnění ČSOV a jeho oddělení od ČSTV.

Zásadní změny přinesl 17. listopad 1989. Už v polovině prosince 1989 byl vypracován návrh na právní a organizační osamostatnění Československého olympijského výboru, Jindřich Poledník rezignoval na funkci předsedy. Na ustavujícím zasedání nového, organizačně samostatného ČSOV byla dne 25. dubna 1990 zvolena předsedkyní sedminásobná olympijská vítězka Věra Čáslavská.

Novodobé dějiny našich zemí byly po 75 let společnými dějinami Čechů a Slováků. Na zimních olympijských hrách v Albertville a na olympijských hrách v Barceloně v roce 1992 však startovali čeští a slovenští sportovci za Československo společně naposledy. V průběhu roku 1992 totiž došlo k dohodě o rozdělení Československa na dva samostatné státy – Českou a Slovenskou republiku. Došlo i k zániku

OLYMPISMUS

společného Československého olympijského výboru. Nástupnická práva byla přenesena na dva samostatné olympijské subjekty – Český olympijský výbor (obnoven 21. prosince 1992) a Slovenský olympijský výbor (založen 19. prosince 1992). V září 1993 byly ČOV a SOV uznány za členy mezinárodního olympijského hnutí. Vladimír Černušák zastupoval v MOV nadále Slovensko, v červnu 1995 byla za člena Mezinárodního olympijského výboru pro Česko přijata Věra Čáslavská.

Obnovený Český olympijský výbor za předsednictví Věry Čáslavské navázal personálně i právně na práci ČSOV. V prosinci 1996 byl novým předsedou ČOV zvolen Milan Jirásek. V nových podmínkách český olympismus úspěšně pokračoval v dosavadní aktivitě. Dařilo se zajistit potřebné prostředky pro přípravu i účast na olympijských hrách. ČOV postupně rozvíjel svoji činnost i v dalších oblastech. Vznikly komise Žena a sport, Sport a ekologie, Sport pro všechny, v roce 1996 bylo založeno Olympijské studijní centrum.

V červenci 2003 organizoval ČOV v Praze 115. zasedání Mezinárodního olympijského výboru. Bylo to potřetí ve více než stoletých dějinách novodobého olympijského hnutí a i toto zasedání přineslo důležitá rozhodnutí. Tím nejvýznamnějším bylo zvolení Vancouveru za pořadatelské město XXI. zimních olympijských her v roce 2010. Praha tu zároveň ohlásila svůj zájem kandidovat v nejbližším období na pořadatelství olympijských her.

Český a Československý olympijský výbor vyslal výpravy sportovců na všechny olympijské a zimní olympijské hry s výjimkou I. olympijských her 1896 v Athénách, III. olympijských her 1904 v Saint Louis a XXIII. olympijských her 1984 v Los Angeles. Úspěšnost dokládá 59 zlatých, 63 stříbrných a 62 bronzových medailí.

Česká olympijská tradice – sportovní i funkcionářská - je bohatá. Zasluhou Jiřího Gutha (1861 - 1943, od 1920 se podepisoval Jiří Stanislav Guth-Jarkovský) patří Češi ke spoluzakladatelům novodobého olympijského hnutí a Mezinárodního olympijského výboru. Coubertin jmenoval Gutha členem MOV už na zakladatelském olympijském kongresu v roce 1894. Viděl v něm reprezentanta vyspělé české tělesné výchovy a České obce sokolské, kterou chtěl zapojit do olympijského hnutí. Guth byl členem MOV až do roku 1943, v letech 1919-23 dokonce i jeho generálním sekretářem a 1921-24 členem prvního výkonného výboru. Výrazem úcty a přátelství Pierre de Coubertina k českému národu a Československu bylo, že si přál uspořádat v Praze v roce 1925 VIII. olympijský kongres, na němž se rozloučil se svou funkcí předsedy MOV.

Po druhé světové válce zastupoval Československo v MOV v letech 1946-1965 Josef Gruss, po něm do roku 1981 František Kroutil. Od roku 1981 je členem MOV Vladimír Černušák, od roku 1993 delegát pro Slovensko. V červnu 1995 se stala členkou MOV Věra Čáslavská a v roce 1999 byl za člena MOV v komisi sportovců zvolen Jan Železný. Oba však v říjnu 2001 na členství rezignovali. Při OH 2004

OLYMPISMUS

kandidoval Jan Železný ve volbách sportovců úspěšně znovu a je zatím posledním Čechem v MOV.

Český olympijský výbor patří k nejstarším národním olympijským výborům ve světě. Dne 18. května 1999 se v pražském Karolinu za účasti významných osobností sportovního, politického i společenského života, předsedy MOV Juana Antonia Samaranche a některých NOV uskutečnilo slavnostní zasedání ČOV ke stému výročí jeho založení. V Národním muzeu byla otevřena rozsáhlá výstava o historii a současnosti českého olympismu, tématu byla věnována také samostatná expozice v Olympijském muzeu v Lausanne. Ve spolupráci s Českou televizí byla vyhlášena anketa "Olympionik století". Pořadí sportovců bylo následující:

1. Emil Zátopek, atlet,
2. Věra Čáslavská, gymnastka,
3. Jan Železný, atlet,
4. Ludvík Daněk, atlet,
5. Martin Doktor, kanoista,
6. Jiří Raška, skokan na lyžích,
7. Dominik Hašek, hokejista,
8. Josef Holeček, kanoista,
9. Robert Změlík, atlet,
10. Alois Hudec, gymnasta.

Od roku 2004 zahájila při ČOV činnost komise Praha olympijská, která nejen monitorovala situaci v mezinárodním olympijském hnutí a naděje Prahy, ale hlavně připravovala potřebné dokumenty pro obdobnou komisi Rady hlavního města Prahy. Byla vyhledávána vhodná sportoviště, byly osvětlovány přínosy, které olympijské hry mohou přinést pořadatelskému městu a státu. V březnu 2007 byla v součinnosti s Českým olympijským výborem a Hlavním městem Prahou založena obecně prospěšná společnost Praha olympijská, která byla pověřena veškerou administrativou a dalšími pracemi na kandidatuře Prahy jako pořadatelského města olympijských her v roce 2016. Počátkem září 2007 byl MOV informován, že Praha se spolu Baku, Dauhá, Chicagem, Madridem, Rio de Janeirem a Tokiem uchází o organizaci těchto her. V následujících měsících byl zpracován uchazečský dotazník a 14. ledna 2008 odevzdán v sídle MOV v Lausanne. O výběru měst, která postoupí do dalšího kola, se rozhodovalo na zasedání exekutivy MOV v Aténách v červnu 2008. Během něho byla Praha spolu s Baku a Dauhá z dalšího řízení vyřazena. Za jeden z hlavních důvodů byla označena nedostatečná politická podpora ze strany státních orgánů a nepříliš velká přízeň ze strany veřejného mínění.

Ovšem nejen vrcholovým sportem se v novém tisíciletí zabývá Český olympijský výbor. Důležitým je jeho působení v oblasti Sportu pro všechny, na jehož aktivitách se spolu s řadou občanských sdružení podílí. Specifickým projektem ČOV je Olympiáda dětí a mládeže. V rámci školních, místních či oblastních her prožívají jejich účastníci atmosféru „velkých olympijských her“ a získávají vztah nejen ke

OLYMPISMUS

sportovnímu zápolení, ale i k olympijským idejím, respekt k soupeřům a ctění pravidel fair play. Od roku 2003 jsou jejich vyvrcholením pravidelně se střídající letní a zimní republikové Olympiády dětí a mládeže, které jsou organizovány s pomocí jednotlivých krajů České republiky. Zatím je uspořádaly Pardubický kraj, Středočeský kraj, Jihomoravský kraj, Královéhradecký kraj, Ústecký, Zlínský a Jihočeský kraj.

(Autor: František Kolář)